

על שור לא יוצא קול גם אם הוא משועבד באפותיקי ולא ידע הלוקח להזהר, לכן אין גובין מן הלקוחות.

ועולא חוזר ומבאר אחרת את דברי רבי יב-א אלעזר:

לבתר דנפק, לאחר שיצא רב נחמן, אמר להו עולא ליושבים לפניו: אף שאמרתי תחילה שרבי אלעזר לא מדבר לענין גביה מיתומים, אין הדבר כן, אלא, הכי אמר רבי אלעזר: אפילו מיתמי גובים מן העבדים. גם כשמת הלוה, והניח עבדים בירושה ליתומים, וגם כשלא עשאו אפותיקי. כי רבי אלעזר סובר שעבדים דינם כקרקעות ולא כמטלטלין, ולכן, כשם שגובין מהקרקעות שהניח האבא הלוה ליתומיו, כך גובים מהם מהעבדים שהניח להם.

אמר רב נחמן, לאחר שנודעו לו דברי עולא: אשתמטיין [נשמט, חמק ממני] **עולא, כי ירא לומר בפני את מה שסבר כי עבדים דינם כדין קרקעות, שכן יודע עולא שדעתי היא שדין העבדים הוא כדין המטלטלין ולא כדין הקרקעות, וחשש שאקפחנו בקושיות**

ומשיבה הגמרא: **הכא, במאי עסקינן, רבי אלעזר מדבר באופן שעשאו אפותיקי. שקבע הלוה עם המלוה שגביית החוב תהא מעבד זה.** (34) ובאופן כזה אלים שעבודו של העבד למלוה משאר נכסי הלוה. והשמיענו רבי אלעזר, שגם אם מכר הלוה את העבד, גובה אותו המלוה מן הלוקח, ולא כמו בשאר מטלטלין, שאף שעשאו אפותיקי, אם מכרו הלוה אין המלוה גובה הימנו (35).

וכפי הדין דאמר רבא.

דאמר רבא: מי שעשה עבדו אפותיקי, ומכרו, בעל חוב גובה הימנו. בעל חוב גובה את העבד מן הלוקח. אבל אם עשה את שורו אפותיקי, ואחר כך מכרו, אין בעל חוב גובה הימנו, מן הלוקח את השור.

מאי טעמא? מהו טעם החילוק בין אפותיקי של עבד לאפותיקי של שור?

הא, אית ליה קלא, לעבד יוצא קול אם נשתעבד באפותיקי, לכן מי שקנה את העבד ממנו למרות שידע שהעבד משועבד למלוה, הוא הפסיד לעצמו. ואולם הא, לית ליה קלא,

נקנה לאחר שנשתעבד, גובין ממנו. ראה שם.

34. "אפותיקי" מלשון "אפה תהא קאי" כלומר, מזה יהא פרעונך.

35. הקשו המפרשים שלפי זה חוזר בו ממה שאמר שמדובר "מיניה", ובאמת בתשובות הרשב"א משמע שגורס "אלא קמ"ל עולא". והפנ"י מבאר, שבא לבאר את תירוצו הראשון, שעל אף שעשאו אפותיקי וגובה מלקוחות, קרו ליה "מיניה", לאפוקי מיתמי, ושייך לקרות את

הגביה מהלקוחות כ"גביה מיניה", כיון שהלקוחות חוזרין עליו, מה שאין כן יתמי, לא שייך לקרותן "מיניה".

והתוס' כתבו, שבאפותיקי גובה נמי מיתומים. ועוד כתבו לפרש, שעולא מפרש את דבריו כי מה שאמר "מיניה" הכוונה היא לאפותיקי, ונחשב ל"מיניה" כיון שבא מכח שעבודו של הלוה, ראה בחברותא עם ביאורי התוס', ובהערות שם.

ובטעם הדבר שבאפותיקי גובים מעבדים מבואר בתוס' שהוא מפאת דיש לזה קול.

ויחזירו בעלי החוב את העבדים ליתומים⁽³⁾.
ואי לא תעשו כן, מזכינן לכו לאפדניכו
[אגבה מן הארמון, מן הבית שלכם] כלומר,
אגבה זאת מכם⁽⁴⁾.

אמר ליה רבא לרב נחמן: הא עולא, והא רבי
אלעזר, הא דייני דנהרדעא, והא רב חנא בר
ביזנא, הרי כל אלה סוברים שדין עבדים
כדין קרקעות. ואם כן, מר, החולק וסובר
שדינם כמטלטלין, כמאן סבירא ליה כדעת
מי?⁽⁵⁾

אמר ליה רב נחמן: אנא, מתניתא ידענא!
אני יודע ברייתא, כלומר, שיטתי מפורשת
היא בברייתא. דתני אבימי, אבימי שנה
ברייתא האומרת כמה הלכות:

והלכות, לכן שינה תחילה ופירש שלא גובים
מיתומים⁽¹⁾.

ומביאה הגמרא שרב נחמן היה נוהג הלכה
למעשה כשיטתו:

הוה עובדא [היה מעשה] בנהרדעא, שבא
בעל חוב לגבות חובו מיתומים, ואגבו דייני
דנהרדעא, הדיינים בנהרדעא פסקו שישגבה
מהעבדים שירשו היתומים⁽²⁾. וכן הוה
עובדא [היה מעשה] בפומבדיתא שבא בעל
חוב לגבות חוב מיתומים, ואגביה רב חנא
בר ביזנא, ופסק רב חנא שישגבה מהעבדים
שירשו היתומים.

אמר לחו רב נחמן לאותם דיינים: זילו
אהדרו! לכו ובטלו את פסק הדין שלכם,

לומר שכבר נפסק לזכותו ולא ישלם, אבל
הדיינים צריכים לשלם לזה שהפסיד. רב נחמן
סבר שפסק דין זה שעבדים כמקרקעי נחשב
כ"טעו בדבר משנה" וכפי שמבואר בהמשך
שמוכיח כן מברייתא, לכן אמר שיבטלו את
הפסק ויחזירו את העבדים [על פי תוס'].

4. ראה בחזון איש אה"ע סימן קל"ה מש"כ
בזה שאמר להם שאף אם לדעתכם לא טעיתם,
אני יכול לחייב אותכם, כי לדעתי אתם מזיקים,
ומשום דר"ג היה גדול מהם ונקיט רשותא מר"ג
הם כפופים לדינו ראה שם.

5. אין הכוונה שהוא יחיד כנגד רבים, כי זו ודאי
אינה שאלה, דמצינו כן פעמים רבות, אלא
שאלת רבא היא למה חשב אותם ל"טועה בדבר
משנה", הלא רבים סוברים כן, וודאי שאין זה
דין פשוט ומפורש ואם טעו אין זה אלא רק
"טעות בשיקול הדעת" [חזון איש סנהדרין סימן
ט"ז סוף סק"י].

והרשב"א כתב, שהוא מפאת דשעבוד של
אפותיקי חזק [אלא שאם אין קול לא יגבה כדי
שלא יפסיד את הלקוחות]. וראה בתומים סימן
קי"ז ז מש"כ בזה.

1. לרש"י גם כשעשאו אפותיקי. ולתוס' רק
ללא אפותיקי.

2. בפשטות אין הכוונה שהדיינים הם עצמם
נטלו את העבדים ונתנום לבעל חוב, וראה
ב"ברכת אברהם" מה שהעיר לפי זה.

3. בדיינים שפסקו שלא כהלכה, יש ש"טעו
בדבר משנה", כלומר, שפסקו כנגד דין מפורש,
בטעות כזאת חוזרים הדיינים ומבטלים את פסק
הדין והבעל דין מחזיר את הדבר חזרה לשני.
ויש ש"טעו בשיקול הדעת" כשאין הדבר
מפורש, וכגון כשיש מחלוקת, אלא שדרך
העולם לפסוק כשיטה אחת והבי"ד פסק בשיטה
האחרת. בזה אין הדין בטל, שבעל הדין יכול

שיעשה קנין גם במטלטלים. וכל עוד לא עשה בהם מעשה קנין, יכול המוכר לחזור בו ממכירת המטלטלין.

הרי מבואר בכרייתא שאין דין העבדים כקרקעות, אלא כמטלטלין⁽⁹⁾.

והגמרא מנסה לומר שנחלקו תנאים בדין זה:

לימא כתנאי, נאמר שנידון זה אם עבדי כמקרקעי או כמטלטלין הוא מחלוקת תנאים. שהרי שנינו בכרייתא: **מכר לו עבדים וקרקעות**; אם החזיק [עשה קנין] הקונה **בעבדים**, לא קנה על ידם את

א. פרוזבול⁽⁶⁾ חל על הקרקע, תקנת "פרוזבול" שתיקן הלל כדי שלא תשמט שביעית אינה אלא אם יש ללוה קרקע⁽⁷⁾, **ואינו חל על העבדים**. אם אין ללוה קרקע אלא רק עבדים לא מועיל הפרוזבול.

ב. ומטלטלין נקנין עם הקרקע, אם מכר אדם ללוקח קרקע ומטלטלין, ועשה הקונה קנין המועיל בקרקע, נקנו לו בכך אף המטלטלין אגב הקרקע, בלא שיעשה מעשה קנין מיוחד נוסף⁽⁸⁾.

ואינו נקנין עם העבדים. אם מכר עבדים ומטלטלין, ועשה קנין המועיל בעבדים, לא נקנו לו המטלטלין יחד עם העבדים, עד

שלא תקנו חכמים אלא בזמן שהחוב הוא כשאר רוב שטרי חוב שהן נגבין מן הקרקע דהוי מלתא דשכיחא כדאמרינן בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא. וראה שם ברש"י ותוס' למה די בכך שיש לו קרקע כל שהיא.

8. קנין זה נקרא "קנין אגב" שהמטלטלין נקנים לקונה אגב קניית השדה. ובביאור מהות הקנין ראה באבן האזל הל' מכירה פ"ג ה"א מש"כ בזה בביאור דעות הרמב"ם והראב"ד.

9. בפשטות הראיה היא הן מהדין של פרוזבול שלא כותבים על עבדים והן מהדין השני לענין אגב. ואולם **מהרשש"ך** מבאר לפי התוס' [ד"ה פרוזבול] דאין הראיה מדין פרוזבול, כי יש לומר שנדרש דוקא דבר שלא מתכלה, והיינו קרקע, אבל עבד במציאות הוא דבר שמתכלה לכן לא עושים עליו פרוזבול. וממילא אין מזה כל כך ראייה אם דינו כקרקע או כמטלטלין [וראה בהערות שבחברותא על התוס']

6. "פרוזבול" מלשון "פרוס בולי ובוטי" [תקנה לעניים ולעשירים]. כשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את זה בהתקרב שנת השבע, מחשש שמא לא יפרענו עד שתשמטנו שביעית, ועברו על מה שכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו'", עמד והתקין פרוזבול, דהיינו שמוסר המלוה את החובות שיש לו לבית דין, וזה גופו של פרוזבול: "מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה" [גיטין לו א]. ובביאור התקנה ראה רש"י גיטין לב ב, שלא נחשב שהוא הנוגש אלא הבית דין.

7. בטעם הדבר יש שפירשו, כיון שיש ללוה קרקע נחשב החוב כגבוי ביד בית דין כשמוסרו להם המלוה לפי שבית דין יכולים לגבות את החוב מן הקרקע, ודומה למלוה על המשכון שאין השביעית משמטתו משום שנחשב כגבוי כבר, אבל מטלטלין אינם כגבויים עד שיגבם בפועל [כך פירשו הר"ש והרע"ב, וכך מפרש רש"י בסוגיין]. אמנם רש"י בגיטין לו א פירש

סובר שעבד דינו כקרקע, ולכן, אם החזיק בעבדים קנה בקנין אגב גם את המטלטלין, כי המטלטלין נקנין אגב קרקע.

ומר סבר, עבדים כמטלטלין דמי. ואילו התנא בברייתא הסוברת שלא קנה את המטלטלין סובר שעבדים אינם כקרקע אלא כמטלטלין, לכן אם החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין, כי אין מטלטלין נקנין אגב מטלטלין⁽¹¹⁾.

אך הגמרא דוחה, שהברייתות נחלקו בדיון אחר:

אמר רב איקא בריה דרב אמאי: לא נחלקו הברייתות בדיון זה, אלא דכולי עלמא, שתי הברייתות סוברות⁽¹²⁾ שעבדים כמקרקעי דמי.

ולפי זה, הדרתניא, הברייתא השניה הסוברת שאם החזיק בעבדים קנה מטלטלין, אתי שפיר, מובנת היטב, כיון שעבדים דינם כקרקע, נקנו המטלטלין אגב העבדים.

והדרתניא לא קנה, והברייתא הסוברת שבקניית העבדים לא נקנו המטלטלין, למרות שהעבדים הם כקרקעות, משום דבעינן קרקע דומיא ד"ערים מצורות ביהודה" דלא נידי. ברייתא זו סוברת שקנין

הקרקעות, ויכול המוכר לחזור בו ממכירת הקרקעות. וכן אם החזיק הלוקח [עשה קנין] בקרקעות, לא קנה את העבדים [והגמרא בהמשך תפרש את טעם הדבר].

ואם מכר לו קרקעות ומטלטלין: הרי אם החזיק [עשה קנין] בקרקע, קנה מטלטלין, נקנו לו אגב הקרקעות גם המטלטלין, ואין צורך בקנין נוסף. אבל אם עשה קנין במטלטלין, לא קנה אגב המטלטלין את הקרקע.

מכר לו עבדים ומטלטלין: אם החזיק בעבדים, לא קנה אגב העבדים את המטלטלין. וכן אם עשה קנין במטלטלין, לא קנה אגב המטלטלין את העבדים.

ונתבאר בסיפא של הברייתא הזאת שאם החזיק בעבדים, לא קנה אגב העבדים את המטלטלין, והתניא, ואילו בברייתא אחרת שנינו: מכר לו עבדים ומטלטלין, אם החזיק בעבדים קנה אגב העבדים גם את המטלטלין⁽¹⁰⁾.

מאי לאו, כהא קמיפלגי, האם לא נאמר שהברייתות נחלקו בדיון זה:

דמר סבר, עבדים כמקרקעי דמי. התנא בברייתא הסוברת שקנה את המטלטלין,

10. הקשו המפרשים שהיה מספיק להביא את הברייתא השניה, כי בברייתא דאבימי כבר נתבאר שלא קנה מטלטלין. ותירץ המהדורא בתרא, משום שהגמרא רוצה להקשות בהמשך מדין אחר המוזכר בברייתא לכן הביאה גם את הברייתא הראשונה. וראה עוד בפנ"י.

11. אלא ברייתא דאבימי ודאי סוברת דעבדי כמטלטלי [עייני הערה 9].

12. אלא ברייתא דאבימי ודאי סוברת דעבדי כמטלטלי [עייני הערה 9].

11. ולפי זה יקשה מדוע החשיבם רב נחמן

מילי, מנין נלמדים דברים אלו?

ומשיבה הגמרא: **אמר חזקיה, דאמר קרא** [דברי הימים ב כא ג], **"ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות, עם ערי מצורות ביהודה"**. מזה שאמר הכתוב שאביהם נתן את המתנות "עם" הערים, משמע שעל ידי קנין הערים זכו אגב קניית הערים בקניית המתנות⁽¹⁵⁾.

וכיון שמכאן אנו למדים דין קנין אגב, סוברת הברייתא שמועיל הקנין רק בדומה לקניית "ערים מצורות" דהיינו קרקעות, שאינם ניידים⁽¹⁶⁾.

ועתה הגמרא מביאה גירסא אחרת בתירושו של רב איקא:

איכא דאמרי, יש אומרים, שכך אמר רב איקא בריה דרב אמאי ליישב את סתירת הברייתות: דכולי עלמא, שתי הברייתות סוברות שעבדי כמטלטלין דמי. ולפי זה,

"אגב", שהמטלטלין נקנין אגב הקרקע, נאמר רק בקניית קרקעות שאינם ניידים, בדומה ל"ערים מצורות ביהודה" המוזכרות בפסוק שממנו למדנו דין קנין אגב [כפי שהגמרא ממשיכה מיד לבאר]. וכיון שעבדים הינם ניידים, למרות שדינם הוא כקרקע, אין להם דין קנין "אגב" שהמטלטלין יקנו אגב קניית העבדים.

ומביאה הגמרא מביאה את הלימוד מ"ערים מצורות" לקנין אגב:

דתנן, שנינו במשנה [קידושין כו א]: נכסים שאין להם אחריות [מטלטלין], נקנין עם נכסים שיש להם אחריות [קרקעות ובתים⁽¹³⁾], בכסף בשטר ובחזקה. אם מוכר אדם קרקע ומטלטלין יחד, ועשה הלוקח קנין בקרקע, בכסף או בשטר או בחזקה⁽¹⁴⁾ נקנין לו גם המטלטלין אגב הקרקע, מבלי קנין נוסף.

ושואלת הגמרא [שם בקידושין]: **מנא הני**

15. כך פירש שם הפנ"י, וראה שם בריטב"א למה אי אפשר לבאר שהוא מדין חצר. ומשמע מכאן דקנין אגב הוי מן התורה. ונחלקו בזה הראשונים. וראה בתוס' כאן שכתבו דהוי מדרבנן ופסוק זה אינו אלא אסמכתא לתקנת חכמים, וראה שם בהערות מש"כ בזה, וראה עוד ב"קהלת יעקב" תוספת דרבנן א' ל"ב שהאריך בענין זה.

16. והקשה החת"ס הרי בעצין נקוב, קונה נכסים אגב עצין, על אף שהעצין נייד? ותירץ, שיש לחלק בין נייד על דעת עצמן, כעבדים, לזרעים שבעצין נקוב, שהם לא ניידים מחמת עצמם, וכפי החילוק שהוזכר בתוס'.

13. היות והמלווים סומכים בעיקר על הקרקעות של הלוח כיון שהם קיימים לעולם, לכן נקראים הקרקעות "נכסים שיש להם אחריות" כיון שאחריות החובות מוטלות בדרך כלל עליהם [על פי רש"י שם].

14. כדין קניית קרקע, בכסף, שנותן הלוקח כסף למוכר, או בשטר, שהמוכר כותב שטר לקונה ומוסר את השטר לידי הלוקח, או חזקה, שעושה הקונה מעשה בשדה המראה על בעלותו. והשמיטה המשנה קנין "חליפין" שמועיל אף הוא בקרקע, כי כוונתה להדגיש קנינים שתמיד מועילים רק לקרקע ולא למטלטלין, וכאן הם מועילים גם למטלטלים על ידי אגב. אבל קנין חליפין מועיל תמיד גם למטלטלין. [רע"א]

אותם מדין חצר, הרי חצר מהלכת היא, וחצר מהלכת לא קנה. שאין רשותו של אדם קונה לו מדין חצר אלא אם היתה הרשות עומדת במקומה, (18) ולא רשות מהלכת, ולכן אין העבד יכול לקנות עבורו מדין חצר.

וכי תימא בעומד, שמא תאמר לתרין שמדובר שהעבד עומד, ולכן אין זה כחצר מהלכת. והא אמר רבא: כל דבר שאילו יהא מחלף לא קנה לבעליו מדין חצר, הרי אף כשהוא עומד ויושב לא קנה לו. שהיותו והוא יכול ללכת אם ירצה, אין זה דומה לחצר, ואינו קונה לבעליו מדין חצר.

ומתרצת הגמרא: והלכתא, הלכה זו [כלומר, תירוץ זה (19)] שהעבד קנה את המטלטלין בעודן עליו, מדובר באופן שהעבד כפופ [קשור ואינו יכול ללכת], שמעתה הריהו

הדתניא, הברייתא הראשונה הסוברת שאם החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין, אתי שפיר מובנת היטב, כיון שעבדים דינם כמטלטלין, ואין מטלטלין נקנין אגב מטלטלין.

והדתניא קנה, והברייתא השניה הסוברת שבקניית העבדים נקנו המטלטלין, אין זה מדין קנין אגב, כי הרי עבדים כמטלטלין דמי, אלא שמדובר בעודן עליו, שהמטלטלין מונחים על העבד, ולכן בקניית העבד נעשה העבד כחצרו של הקונה, ונקנו גם המטלטלין מדין חצרו [רשותו] של אדם, שקונה לו (17).

אך שואלת הגמרא על תירוץ זה:

וכי עודן עליו, מאי הוי? מה בכך שהמטלטלין מונחים על העבד, כדי שיקנה

דבר נייד אינו קונה לו, כיון שאינו דומה לידו של אדם שמקומה קבוע בגופו של אדם [תוס' ב"מ ט ב]

והקשו הראשונים, שפסול זה מובן רק לפי דעה אחת בב"מ י ב שחצר נתרבתה מדין "ידו", כלומר, שרשותו של אדם היא כידו, וכל שאינו דומה לידו לא נתרבה. אבל למסקנת הגמרא שם, חצרו של אדם נתרבתה מדין שלוחו, שנחשבת לשלוחו לזכות עבורו, ואם כן קשה, מדוע לא כי כשם ששלוחו מהלך, כך חצרו יכולה להלך. ותירצו, ששליח הולך לדעת המשלח כשהולך בשליחותו, אבל עבד מהלך שלא לדעת בעליו לכן הוי חצר מהלכת ולא קונה. [וראה עוד בגר"ח על הש"ס מש"כ בזה].

19. יש להעיר שבכל מקום נוקט בלשון "והלכתא בכפות", וראה בשיטמ"ק ב"מ ט ב שהעיר זאת, וראה עוד בכוס ישועות.

17. ויש לדון אם הכוונה היא שקונה את העבד והמטלטלין יחד, או שקודם קונה את העבד ואחר כך את המטלטלין, ולפי הש"ך קודם קונה את העבד.

ולפי תירוץ זה לא נחלקו הברייתות אלא מדברות במציאות שונה, ולפי התרוץ הראשון נחלקו אם בעינין לקנין אגב קרקע דומיא דערים מצורות.

18. המקור לקנין חצר הוא מהפסוק "אם המצא תמצא בידו הגנבה" ודרשו [ב"מ י א] היתור של "המצא תמצא" לרבות כל מקום שהוא רשותו של אדם. ובטעם שלא מועיל במהלכת, יש שביארו שבעינין דומיא ד"ידו" שהיא משתמרת לדעתו, וחצר מהלכת אינה משתמרת לדעתו שהרי היא עשויה להרחיק ממנו שלא ברצונו [כך ביארו אחרונים בדעת רש"י בב"מ]. ויש ראשונים שכתבו שאף אם תהיה משתמרת לדעתו לא מועיל, שכך היא גזירת הכתוב, שכל

כשאר חצר העומדת במקומה⁽²⁰⁾.

והגמרא מקשה סתירה אחרת בין ברייתות:

שנינו בברייתא הראשונה, החזיק בקרקעות לא קנה עבדים.

והתניא בברייתא אחרת: החזיק בקרקע קנה עבדים.

ומתרצת הגמרא: התב, בברייתא האומרת שבקניית הקרקע קנה את העבדים, מדובר בה בעבדים העומדין בתוכה [על גבי הקרקע], ובאופן כזה נקנים הם בקנין הקרקע מדין "אגב"⁽²¹⁾.

והגמרא מפרשת את המשך התירוץ, ושואלת עליו:

מכלל זה אתה למד, שבא לתרץ⁽²²⁾ דהאי לא קנה, שהברייתא האחרת, האומרת שהמחזיק בקרקע לא קנה עבדים, מדובר בה כשאין

עומדים העבדים בתוכה.

הניחא להך לישנא, תירוץ זה מובן רק לפי הלשון השני, דאמר רב איקא בריה דרב אמאי שלפי כולם עבדי כמטלטלי דמי, וכיון שעבדים דינם כמטלטלין, היינו, דאי עומדין בתוכה, איין. אי לא, לא. שלפיו יתכן לחלק בין אם היו העבדים עומדים בתוך הקרקע, שהם נקנים בקנין אגב, ללא עומדים בה, שלא נקנים⁽²³⁾.

אלא להך לישנא, לפי הלשון הראשון בדברי רב איקא, דאמר עבדי כמקרקעי דמי, ששתי הברייתות סוברות שעבדים דינם כקרקע, יקשה: למה לי, למה יש צורך שיהיו עומדין בתוכה? הא אמר שמואל: אם מכר לו אדם עשר שדות בעשר מדינות שונות ונפרדות, כיון שהחזיק, שעשה הלוקח קנין חזקה באחת מהן, קנה את כולן. ואם כן, גם בעבדים, אם הם כקרקעות, הרי כיון שהחזיק בקרקע אחת, יקנה בכך גם את העבדים בכל מקום שהם, כמו שקונה את הקרקעות בעשר

ברגליו".

21. הגמרא בהמשך תקשה למה צריך שיעמדו בתוכו. וראה בתוס' למה אי אפשר לבאר מטעם חצר.

22. התרצן העמיד רק את הברייתא האומרת קנה, לכן המשיכה הגמרא בלשון "מכלל", [ויתכן כי אפשר היה לומר שברייתא השניה חולקת גם כשעומדין בתוכה, ולכן נקט בלשון "מכלל"].

23. הגמרא תשאל מיד מה החילוק בזה.

20. התוס' פירשו שמדובר שהעבד הכפות גם ישן, דכפות מועיל שלא יהא חצר מהלכת, וישן מועיל שיחשב משתמר לדעתו. ואולם יש חולקים ראה מש"כ בהערות על התוס'. ויש ראשונים שכתבו שכפות היינו גם בידיו וגם ברגליו [ר"ח ורשב"א]. ובגליון תוס' לר"א מטוך הביא בשם מהר"ם מרוטנברג דהיכא דכפות ידיו ורגליו לא בעי ישן, דע"י שרגליו כפותין לא הוי חצר מהלכת, וע"י שידיו כפותות הוי משתמר לדעתו, ובשמעתין איירי בכפותין לגמרי, אבל כשידיו מותרות בעי ישן, וכן כתב רבנו ירוחם [נתיב י' ח"ג] "והוא שיהא העבד כפות, פירוש בידיו ורגליו או ישן וכפות

מדינות.

והגמרא משיבה: **ולטעמיד**, לדברין, שהקשית למה קונה דוקא כשעומד בתוכה, הרי יש להקשות כן גם **להך לישנא**, ללשון השני של רב איקא, **דאמר עבדי כמטלטלין** יב-ב **דמי: למה לי עומד בתוכה, הא קיימא לן דלא בעינן צבורין!**? למה העבדים נקנים רק כשהם עומדים בתוך הקרקע, והרי בדין קנין "אגב" אנו נוקטים להלכה שלא צריך שהמטלטלין יעמדו על גבי הקרקע.

ומעתה, שבהכרח הוצרכת לחילוק זה, אם כן, אף ללשון הראשון של רב איקא הסובר שלפי כולם עבדי כמקרקעי, והוקשה לך מדוע החזיק בקרקע לא קנה עבדים אף שאינן עומדים בתוכה וכדין עשר שדות בעשר מדינות, **הכי נמי**, יש לתרץ כך גם כאן: **שאני מקרקעי דניידי ממוקרקעי דלא ניידים**. יש לחלק בין קרקע ניידת לקרקע שאינה ניידת. **עבדא, מקרקעי דניידי הוא**, עבד קרקע נייד הוא [שאינו מחובר לקרקע עולם], ובזה אם החזיק בקרקע אחת לא נקנה העבד אלא אם כן עומד בתוכה.

אלא מאי אית לך למימר, מה יש לך לומר ליישב, **כי שאני מטלטלי דניידי ממוטלטלי דלא ניידים**, שיש לחלק בין מטלטלין ניידים, כעבדים, שלמרות שהם נחשבים כמטלטלין, הם נקנים אגב קרקע רק אם הם מונחים על הקרקע הנקנית, לבין מטלטלין שאינם ניידים, הנקנים אגב הקרקע גם כשאינם מונחים על הקרקע. (24)

אבל **התם**, בדינו של שמואל, הקונה עשר שדות והחזיק באחת נקנו כולם אפילו בעשר מדינות שונות, **כי סדנא דארעא חד הוא**. גוף הקרקע של כל העולם, קרקע אחת גדולה היא, והמחזיק בקרקע אחת, הרי זה כמו שהחזיק בכולן. (25)

שינונו במשנה: **נכסים שאין בהם מעילה**.

בקרקע המוכר, ולכן בעי דוקא צבורים.

25. על פי **רשב"ם** [בב"ב סז א]. וראה שם **במהדו"ב** שנתקשה בדברי הרשב"ם שמבואר לא כן. ושמא יש לומר שזה ההבדל בין שאלת הגמרא לתירוץ.

וראה עוד בתורת חיים שהוסיף לבאר, מדוע ללישנא שעבדי כמטלטלי לא פירשה הגמרא את טעם החילוק בין נייד ללא נייד, ורק ללישנא דעבדי כמקרקעי הגמרא מפרשת את הטעם. כי למאן דאמר כמטלטלין דמי וזה מדין אגב, מובן שיש לחלק בין נייד ללא נייד, כי בפסוק מוזכר כסף וזהב ומגדנות שאינם ניידים, אבל למאן דאמר כמקרקעי דמי, שאין זה מטעם אגב אלא דהוי כמחובר, הוצרך לפרש לחלק בין קרקעות

24. בטעם החילוק פירשו **אחרונים** שקנין אגב הוא שהמטלטלין מתבטלין לקרקע [ראה לעיל הערה 8] ולכן כמטלטלין דניידי לא אמרינן כן אלא אם עומדים בתוכה. ובתוס' חילקו בין בהמות לעבדים, שבהמות שאין להם דעת לא מיחשב לניידי, וביאר **באגרות משה** חו"מ סי' נ"ב שכיון שאין בהם דעת יכול האדון לצוברם ולכן ניתן להחשיבם עם הקרקע מה שאין כן בעבדים.

וראה שם שמפרש טעם נוסף, שכל מטלטלין לא בעי צבורין לפי **סדנא דארעא** חד הוא, וכפי שתאמר הגמרא בהמשך, ולכן די בכך שעומדים אפילו במקום אחר, ואולם זה בתנאי שעומדים שם מכח המוכר, אבל בעבדים שהם שם מחמת עצמם, לא הוי עמידתם כעומד